Rathenau Instituut | Position paper ten behoeve van het rondetafelgesprek Kinderrechten en sociale media

Tweede Kamer | Vaste commissie voor Digitale Zaken | 9 december 2026

Het Rathenau Instituut belicht ten behoeve van het rondetafelgesprek Kinderrechten en sociale media enkele punten rondom de **wensen vanuit jongeren zelf**, een voorstel tot een **bredere online bescherming** en de blijvende **verantwoordelijkheid van platforms.** Dat doen we op basis van afgerond en lopend onderzoek uit het programma Digitalisering.

Wensen vanuit kinderen en jongeren zelf

Kinderen en jongeren kunnen enorm veel aan het internet hebben. Zeker van kinderen die afwijken van de norm, in hun directe leefomgeving aansluiting missen of tot een gemarginaliseerde groep behoren, weten we dat het internet hen een ruimte kan bieden om zichzelf te uiten. Daarvoor zijn wel veilige en kindgerichte platformen nodig, die nu vaak ontbreken. Kinderen zijn actief op dezelfde platformen als volwassenen, met grotendeels dezelfde interface, hetzelfde verdienmodel en dezelfde ontwerpkeuzes die dit mogelijk maken. Huidige wet- en regelgeving biedt aanknopingspunten, maar handhaving en naleving schieten tekort.[1]

Uit onderzoek dat het Rathenau Instituut als partner in het *Reading between the lines*-consortium deed met Rotterdamse jongeren, weten we dat zij naar volwassenen kijken om hen beter te beschermen.[2] Ze willen online vrijheid, bescherming en kunnen meebeslissen.

Vrijheid betekent dat ze online dingen kunnen leren die hen verder helpen. Ze willen nieuwe dingen kunnen ontdekken, verschillende content kunnen zien en hun mening kunnen geven, zonder dat anderen hen schade mogen doen. Ze willen minder druk om er perfect uit te zien of een perfect leven te hebben.

Bescherming betekent betere controle op wat online verschijnt. Regels voor hun veiligheid moeten passen bij wat ze zelf meemaken. Platforms moeten verantwoordelijkheid nemen voor algoritmes die hen eindeloos laten scrollen, die bijdragen aan compulsief gebruik, online negativiteit en het zien van *AI-slop*. In het onderwijs moet meer aandacht komen voor online omgevingen.

---

1 Zo heeft de Europese Commissie in 2025 richtsnoeren voor de bescherming van minderjarigen gepubliceerd, die platformen kunnen helpen bij het invullen van hun wettelijke verantwoordelijkheid onder artikel artikel 28, lid 1, van de digitaledienstenverordening (DSA).

2 Reading between the lines is een NWO-NWA project. Samenwerkende partijen zijn Erasmus MC, New Momentum, Erasmus Universiteit, Universiteit Twente, Perron 14, Justice Adda, Hogeschool Rotterdam, Ikbenwij en Rathenau Instituut.

Meebeslissen betekent dat ze meer zijn dan mensen die filmpjes kijken of posten. Ze willen hun ervaringen delen en meepraten over de platforms die ze dagelijks gebruiken.

Betrek jongeren bij het maken van beleid
Jongeren willen dat er meer **met** en minder **over** hen gepraat wordt. Ze zien bijvoorbeeld dat hun ouders aan hun telefoon gekluisterd zitten, terwijl in de media wordt gepraat over een sociale media verbod voor alleen hen. Dit ervaren ze als hypocriet. Dit terwijl ze goed inzien dat platformen nu niet altijd in hun belang werken. Ze hebben genoeg van *brain rot* video's en maken zich zorgen om negativiteit en haat op online platforms, zo blijkt uit het onderzoek binnen het consortium.

Het nog dit jaar te verschijnen Jongerenmanifest voor Digitale Rechten, dat is opgesteld samen met jongeren in het *Reading between the lines* consortium, biedt aanknopingspunten voor het Kabinet om de stem van jongeren mee te nemen in de onderhandelingen over de Kids Act.

Bescherm kinderen – en tegelijkertijd volwassenen
Zowel Kabinet als Europese Commissie zetten in op online leeftijdsgrenzen en bijbehorende leeftijdsverificatie. Dat betekent dat het open internet wordt opgedeeld in een besloten en een niet-besloten deel. Omdat sociale mediaplatformen zullen moeten verifiëren of iemand minderjarig is, zullen ze iedereen moeten verifiëren – niet alleen kinderen. Dat bemoeilijkt ook de toegang tot online platformen voor mensen die zich moeilijk kunnen identificeren, en geeft platformen meer prikkels om mensen accounts aan te laten maken en hen zo dieper hun ecosysteem in te trekken. Ook kan het de macht van poortwachters als Google en Apple, die samen de gehele markt voor mobiele besturingssystemen beheren, versterken. Dat vergroot potentieel onze afhankelijkheid van grote technologiebedrijven.

Er is een andere optie voorhanden: zorg dat de strenge eisen uit de Kids Act, zoals over het ontwerp van aanbevelingsalgoritmen, de *endless scroll* en ongevraagde pushnotificaties, voor *iedereen* gelden. Dan profiteren alle inwoners van de EU van betere online bescherming, zonder dat het hun fundamentele rechten zoals het recht op vrije toegang tot informatie en persoonlijke levenssfeer aantasten. Hiervoor bestaat een op dit moment een concrete kans met de Digital Fairness Act (DFA). Dat voorstel is nu op sommige punten een sterk uitgeklede versie van de Kids Act, waarbij gebruikers iets meer keuzevrijheid krijgen, maar nog steeds verslavende ontwerpkeuzes standaard aanstaan. De DFA schept de mogelijkheid om de bescherming te regelen voor kinderen én volwassenen.

Gelijke bescherming voor kinderen en volwassenen maakt de noodzaak tot leeftijdsverificatie voor alle gebruikers van online platformen kleiner. Het neemt ook de prikkel bij kinderen weg om de maatregelen aan de Kids Act te omzeilen, waardoor zij als nog op (verslavende) voor volwassenen ontworpen platformen terecht komen. De

eerste onderzoeken naar het Australische sociale mediaverbod voor kinderen onder de 16 laten zien dat 85% van de kinderen nog steeds gebruik maakt van verboden sociale mediaplatformen. Dat komt omdat ze manieren vinden om leeftijdsgrenzen te omzeilen. Online omgevingen zo ontwerpen dat ze bijdragen aan de veiligheid, zelfexpressie en verbinding van zowel kinderen als volwassenen, zou het risico hierop kunnen wegnemen.

Houd de focus op ontwerp en verdienmodel

Europese en Nederlandse voorstellen om kinderen online beter te beschermen, focussen zich steeds meer op ontwerpkeuzes en de verdienmodellen van online platformen. Zo presenteerde de Europese Unie de genoemde Kids Act, waarin verslavend ontwerp wordt aangepakt. Ook in de Digital Fairness Act ligt de focus op ontwerp. Dat is een duidelijke breuk met eerder beleid, dat vaak gericht was op illegale content of het 'weerbaar' maken van kinderen en jongeren, bijvoorbeeld door lessen mediawijsheid of campagnes. Het beschermen van online kinderrechten door de ontwerpkeuzes van platformen aan te pakken is in lijn met de aanbevelingen die het Rathenau Instituut de afgelopen jaren deed op basis van onderzoeken naar de maatschappelijke impact van sociale media.

We weten van hieruit dat het ontwerp van platformen, zoals de manier waarop hun aanbevelingsalgoritmen zijn ingericht, veel invloed heeft op de ervaringen van mensen online. Ze maken bepaald gedrag mogelijk, zoals het vinden van informatie en het opnemen van nieuwe perspectieven, maar sluiten ook mogelijkheden uit. Zo liet het Rathenau Instituut in Scrollend naar de stembus (2026) zien hoe online platformen steeds minder inhoud laten zien waar gebruikers expliciet om vragen, en steeds meer inhoud die wordt aanbevolen door aanbevelingsalgoritmen. Dat verschuift de macht over de tijdlijn naar de aanbieders van deze systemen. Hen past een grote verantwoordelijkheid, zoals het Kabinet en de Europese Commissie ook erkennen. Het verdient aanbeveling om deze focus op ontwerpkeuzes die voortvloeien uit de verdienmodellen van grote platformbedrijven, de komende jaren scherp te blijven monitoren.

Relevante publicaties

Scrollend naar de stembus | Rathenau Instituut (2026)
Inclusief online | Rathenau Instituut (2025)
Jongerenmanifest voor Digitale Rechten. Gezond, Vrij en Veilig Opgroeien in de Digitale Samenleving | Reading between the lines (2026, te verschijnen)
Jongeren en sociale media, Rathenau Instituut (2026, rapport, te verschijnen)